

Голас Радзімы

№ 34 (1347)

ВЕРАСЕНЬ 1974 г.

ВЫДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫНІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ

ГОД ВЫДАННЯ 19-ТЫ

ЦАНА 2 КАП.

АДЗІНСТВА І ГАРМОНІЯ

Першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі Пётр МАШЭРАУ сярод мінчан.

Фота Г. ЛІХТАРОВІЧА.

Ад чытача І. Варановіча са Злучаных Штатаў Амерыкі ў рэдакцыю прыйшло пісьмо, у якім ён пытае, чым адрозніваюцца камуністы ад беспартыйных у нашай краіне.
Настаўніца з Канады Э. Вуд, прыехаўшы ў Беларусь, цікавілася тым, як выглядаюць камуністы і ці зможа яна пабачыць іх.
Амерыканскія і англійскія квакеры ў час сустрэч з беларускай моладдзю ў Мінску хацелі даведацца, якія перавагі перад беспартыйнымі маюць савецкія камуністы.

І яшчэ добры дзесятак падобных пытанняў можна было б прывесці. Разам узятых, яны яскрава сведчаць аб тым, што многія людзі на Захадзе дрэнна ўяўляюць ролю і месца Кампартыі Савецкага Саюза ў жыцці нашага грамадства, узамеадносінны паміж камуністамі і тымі працаўнікамі, якія да партыі не належаць. Паколькі зараз як на Захадзе, так і на Усходзе вядзецца гаворка аб умацаванні даверу паміж народамі, аб пашырэнні ўзаемаразумення, то мы ў гэтым артыкуле пастараемся высветліць няяснае, растлумачыць незразумелае.

Возьмем для пачатку першае пытанне: чым адрозніваюцца камуністы ад беспартыйных?
Хто з'яўляецца ў нас членамі партыі? Рабочыя, калгаснікі — перш за ўсё, інжынеры, настаўнікі, служачыя, вучоныя — наогул, інтэлігенты, а таксама салдаты, матросы, афіцэры і г. д. У партыі прадстаўлены абодва

класы нашага грамадства, усе слаі, нацыі і народнасці, усе прафесіі — увесь народ. КПСС, такім чынам, ёсць партыя савецкага народа, яна выказвае адстойвае агульнанародныя інтарэсы.

Са сказанага яшчэ не відаць адрозненняў паміж камуністамі і беспартыйнымі. Яны заключаюцца ў тым, што камуністы, а, значыць, і ўся партыя, — гэта найбольш перадавая, найбольш свядомая частка грамадства — яго авангард. Авангард жа вядзе за сабой народ, зганізуе, згуртоўвае, ставіць перад ім задачы, дабіваецца выканання гэтых задач. Гэта датычыць як краіны ў цэлым, так і асобных, вялікіх ці малых, калектываў. Калі КПСС — перадавы атрад усяго савецкага грамадства, то Кампартыя Беларусі — авангард беларускага народа, а партарганізацыя, напрыклад, Мінскага аўтазавода — лепшая, перадавая частка аўтазаводскага калектыву.

Той, хто ідзе наперадзе, пракладае дарогу. Ён у адказе за тое, куды і як прыдзе калектыву, ці дасягне поспеху, ці даб'ецца мэты. Значыць, камуністы маюць большую адказнасць перад грамадствам, чым беспартыйныя. Яны павінны лепш працаваць, лепш паводзіць сябе, больш клапаціцца аб агульнай справе і агульнанародным дабрабыце, чым усе астатнія. Адрозненні, як бачым, не даюць членам партыі ніякіх выгод і ніякай карысці, а заключаюцца толькі ў выкананні цяжэйшых, больш адказных абавязкаў.

У дарэвалюцыйны час адрозненні паміж партыяй і народнай масай выглядалі прыкметнай, чым цяпер. Сярод камуністаў было больш прафесійных рэвалюцыянераў, царызм часцей адпраўляў іх у турмы і ссылкі. Калі была грамадзянская вайна, то большавікі аказваліся першымі кандыдатамі на белавардзейскія шыбеніцы. У час Вялікай Айчыннай вайны яны першымі падымаліся ў атаку на ворага і першымі паміралі. І на нашай беларускай зямлі камуністы — арганізатары ўсенароднай барацьбы з фашысцкімі акупантамі — першымі гінулі ў баях, у падполлі, у канцлагерах — усюды, дзе ішло змаганне за

свабоду Радзімы не на жыццё, а на смерць.

Першы, перадавы — значыць першы заўсёды і ўсюды: у вайну і ў мірны час, у баі і працы, у радасці і ў горы. Такая ў камуністаў перавага і такая прывілея.

На Захадзе даўно і вельмі многа гавораць і пішуць дрэнна, маўляў, што ў Савецкім Саюзе адна партыя — яна ажыццяўляе дыктатуру; во каб былі дзве, тры, пяць партый, то было б лепш — была б дэмакратыя.

З гэтым варта разабрацца. Што такое партыя? Партыя — авангард класа. У нашай краіне ёсць два **працоўныя** класы — рабочыя і сяляне, якія не маюць ніякіх супярэчнасцей, жывуць і супрацоўнічаюць дружна, згодна, дбаюць аб аднолькавых інтарэсах і ставяць адну і тую ж вялікую гістарычную задачу — пабудову камуністычнага грамадства. Таму яны стварылі адну Камуністычную партыю і таму, уласна кажучы, у нас не можа быць іншых партый, якія ставілі б іншыя, чым агульныя рабоча-сялянскія мэты. Аднапартыйнасць у Савецкім Саюзе — натуральная, аб'ектыўная з'ява.

У капіталістычных жа краінах існуюць і змагаюцца між сабой **працоўныя** і **эксплуата-**

тарскія класы, кожны з якіх выдзяляе са свайго асяроддзя адпаведны авангард: рабочыя — рабочыя, камуністычныя, сацыялістычныя партыі, буржуазія — буржуазныя. Праўда, пануючыя класы не ўсюды дазваляюць рабочым мець свае партыі і нідзе не дапускаюць іх да ўлады, часта праследуюць, забараняюць, заганяюць у падполле. Што ж датычыць таго славутага «дэмакратызму», дзе ўладу дзеляць між сабой дзве партыі буйнога капіталу нахштальт амерыканскіх дэмакратычнай і рэспубліканскай, то адрозненне між такімі партыямі нельга разгледзець пад самым магутным мікраскопам.

Цяпер, спадзяёмся, чытачу зразумела, што шум наконт «недахопу» партыі ў Савецкім Саюзе выклікан вялікім жаданнем імперыялістычных колаў прагнуцца раптам у адзін цудоўны дзень і ўбачыць на палітычнай арэне нашай краіны антысавецкія, антыкамуністычныя, антынародныя партыі. Аднак сны, хоць яны і бываюць салодкімі, не маюць нічога агульнага з жыццёвай рэальнасцю. З аднаго дысідэнта, хай сабе і акадэміка, нельга стварыць нават самую захудалую партыю.

[Заканчэнне на 2-й стар.]

МАШЫНА «МІНСК» У МАСКВЕ

У многіх буйных навуковых установах, практычных інстытутах, канструктарскіх бюро, на прадпрыемствах Масквы выкарыстоўваюцца электронныя вылічальныя машыны Мінскага ордэна Леніна завода электронных вылічальных машын.

З дапамогай гэтых машын вырашаюцца задачы кіравання шматлікімі галінамі гарадской гаспадаркі — транспартам, будаўніцтвам, прамысловасцю, аховай здароўя, гандлем...

Нядаўна калектывы Галоўнага навукова-даследчага вылічальнага цэнтру Масгарвыканкома і Мінскага завода электронных вылічальных машын заключылі дагавор аб садружнасці, абмене вопытам і аказанні ўзаемнай дапамогі ў вырашэнні навукова-тэхнічных задач. Вучоныя Масквы будуць перадаваць заводу для ўключэння ў сістэмы агульнага матэматычнага забеспячэння ЭВМ «Мінск-32» і «ЕС-1020» праграмы, даведачна-метадычныя і інструкцыйныя матэрыялы. Адным з першых такіх дакументаў будзе сістэма, якая дасць магчымасць аўтаматызаваць адладку праграм і тым самым у пяць разоў зменшыць расход машыннага часу.

Калектыв заводу абавязваецца аказваць тэхнічную дапамогу вылічальным цэнтрам Масгарвыканкома ва ўстаноўцы і пуску ў эксплуатацыю вылічальных сістэм і іх асобных канструкцый, пастаўляць для ЭВМ запасныя часткі і сродкі матэматычнага забеспячэння, рыхтаваць праграмістаў, аператары і эксплуатацыйнікі ЭВМ.

Садружнасць вучоных і работнікаў вытворчасці значна павысіць эфектыўнасць выкарыстання ЭВМ у аўтаматызацыі кіравання галінамі гарадской гаспадаркі.

В. ГАЛЕЕВ.

На ўчастку гатовай прадукцыі Мінскага завода медыцынскіх прэпаратаў зманціравана і рыхтуецца да пуску новая аўтаматычная лінія па расфасоўцы і ўпакоўцы таблетаў антыбіётыкаў. З уводам яе ў дзеянне тут поўнасцю ліквідуецца ручная праца.

АТРЫМАНЫ 106-ы ЭЛЕМЕНТ ТАБЛІЦЫ МЕНДЗЯЛЕЕВА

У Аб'яднаным інстытуце ядзерных даследаванняў у Дубне завершаны цыкл эксперыментаў па праграме сінтэзу і вывучэння ўласцівасцей трансуранавых элементаў, размешчаных у канцы перыядычнай сістэмы Мендзялеева. Работы ўвянчаліся поспехам: пры бамбардзіроўцы ядраў свінцу паскоранымі цяжкімі часцінкамі—іонамі хрому-54—выяўлена ўтварэнне ядраў, самаадвольнае дзяленне якіх адбываецца за час, меншы сотай долі секунды. На думку вучоных, гэта з'ява можа быць абумоўлена радыеактыўным распадам новага элемента з атамным нумарам 106.

У сувязі з гэтым дырэктар інстытута акадэмік Н. Багалюбаў даў інтэрв'ю, у якім паведаміў наступнае:

— У слаўтай табліцы Мендзялеева вялікі хімік пакінуў пустыя клеткі для наступных элементаў, прадказваючы іх атамную вагу. Аднак доўгі час уран, які займае клетку за нумарам 92, завяршаў табліцу, не меў паслядоўнікаў. Бяссплённасць спроб прадоўжыць запаўненне табліцы тлумачылася тым, што ў прыродзе элементы, якім належала ісці за уранам, не сустракаюцца. Далейшае запаўненне пустуючых клетак пайшло па шляху штучнага сінтэзу элементаў.

У 1940 годзе амерыканскія вучоныя ўпершыню штучна атрымалі новыя хімічныя элементы—нептуній і плутоній. Пасля плутоній стаў адным з галоўных відаў атамнага гаручага. Парадкавыя нумары нептунію і плутонію аказаліся адпаведна 93 і 94.

Аднак найбольшыя цяжкасці былі звязаны з адкрыццём самых далёкіх элементаў у перыядычнай сістэме Мендзялеева. У пераадоленні гэтых цяжкасцей прызнана вялікая заслуга вучоных Дубны. Тут быў, напрыклад, атрыманы самы цяжкі сярод вядомых да гэтага часу элемент перыядычнай табліцы—105-ы. Затым ён быў сінтэзаваны ў радыяцыйнай лабараторыі імя Лоурэнса (ЗША) у 1970 годзе.

Апошні перыяд работ з трансуранавымі элементамі характарызуецца пошукам новых метадаў іх атрымання. У выніку паказаліся перспектывым арыгінальны метады, заснаваны на выкарыстанні ў якасці мішэні свінцу, які з'яўляецца стабільным элементам. Ядры свінцу бамбардзіруюцца іонамі аргону, тытану або хрому. Спецыяльная канструкцыя магутнай іоннай крыніцы, створаная ў Дубне, дала магчымасць атрымаць на паскаральніку інтэнсіўныя патокі гэтых паскораных часцінак. Метады апраўдаў сябе і ў атрыманні элемента 106.

атрыбутамі варажбітак, — расказвае загадчык лабараторыі медыцынскай генетыкі Мінскага дзяржаўнага медыцынскага інстытута Г. Лазюк. — Клапоцічыся аб здароўі будучых пакаленняў, вучоныя-генетыкі, у тым ліку і беларускія, выявілі і даказалі лагічную залежнасць паміж рысункам суры на далонях і ступнях з некаторымі спадчынымі захворваннямі, звязанымі з прыроджанымі ненармальнасцямі развіцця.

Вывучышы тысячы выпадкаў спадчынай паталогіі, супрацоўнікі лабараторыі вызначылі ўжо 36 устойлівых прыкмет, па комплексе якіх можна ўстанавіць пэўныя хваробы, што перадаюцца ад бацькоў да дзяцей. Ведаючы іх, урачы могуць своечасова ўмяшацца і папярэдзіць бацькоў аб магчымым з'яўленні такіх захворванняў.

Устанаўленне дыягназу метадам дэрматагліфікі — пакуль яшчэ складаная працэдура, якую могуць выканаць толькі спецыяльна падрыхтаваныя ўрачы. Але ўжо сёння яе паспяхова праводзяць у кансультацыйных пунктах у Мінску і Магілёве. У недалёкай будучыні такія пункты з'явяцца ва ўсіх абласных бальніцах рэспублікі.

А. МІХАЛЬЧАНКА.

РАСКАЗВАЕ ДАЛОНЬ

Запрашэнне пагадаць на далоні сёння ў большасці людзей выклікае іранічную ўсмешку. Аднак не спячайцеся іранізаваць, калі вашу далонь раптам прапануюць паказаць... у кабінце ўрача.

Аказваецца, з даўніх часоў па суседству з хірамантыяй жылі і верныя назіранні старажытных вучоных аб рысунках скуры, ліній і складак далоней. У 20-х гадах нашага стагоддзя гэтым занялася так званая дэрматагліфіка (у перакладзе з лацінскага — скура і гравіроўка). Гэта навука і на самай справе магла расказаць нешта цікавае, вывучаючы складкі рукі. Сучасныя генетыкі звярнуліся да яе і адрадылі ў новай якасці, паставіўшы на службу здароўю.

— Дэрматагліфіка, зразумела, не мае нічога агульнага з хірамантыяй, прадказанымі лёсу, працягласці жыцця і іншымі

НТІ-74

Эканамічны эффект, атрыманы прадпрыемствамі і арганізацыямі рэспублікі ў мінулым годзе ад укаранення новаўвядзенняў, запазычаных з крыніц навукова-тэхнічнай інфармацыі і прапаганды (НТІ), склаў 53 мільёны 700 тысяч рублёў.

НТІ Беларускай ССР — састаўная частка адзінай дзяржаўнай сістэмы інфармацыі

НА ГАРАЧЫМ ВЕТРЫ

З Рыма і Берна ў Мінск, у адрас Інстытута цэпла- і масаабмену, прыйшлі паведамленні аб патэнтаванні ў Італіі і Швейцарыі новага спосабу і канструкцый установак для сушкі медпрэпаратаў, распрацаваных беларускімі вучонымі. У АН БССР створаны арыгінальныя прамысловыя ўстаноўкі, якія паскорылі працэс сушкі ў 12—15 разоў.

На пытанні журналіста Я. ГАРЭЛІКА адказвае загадчык аддзела інстытута У. ЮДЗІЦКІ.

— Раскажыце, калі ласка, у чым арыгінальнасць новага метаду і якія яго перавагі перад іншымі спосабамі, што даўно прымяняюцца ў цэхах заводаў?

— Навукова-тэхнічны прагрэс у хімічнай, хімікафармацэўтычнай і сумежных з імі галінах прамысловасці немагчымы без паскарэння працэсу сушкі матэрыялаў, да якога прад'яўляюцца вельмі высокія патрабаванні. Скажам, большасць медпрэпаратаў павінны сушыцца пры строга зададзенай тэмпературы, мець фіксаваную канчатковую вільготнасць — іх нельга выгрузіць з камеры ні раней, ні пазней.

У сярэдзіне пяцідзсятых гадоў былі створаны апараты, якія выкарыстоўваюць так званы кіпячы слой. Работка, на якую насыпан прэпарат, прадуваецца няспынным патокам газу, што і стварэе імітэцыйнае кіпення.

У канструкцыях сваіх установак мы прымянілі метады «пульсуомага слоя», распрацаваны групай вучоных нашага інстытута пад кіраўніцтвам члена-карэспандэнта АН БССР С. Забродскага. У сушыльную камеру з матэрыялам перыядычна падаецца струмень гарачага паветра. У даным выпадку іменна перарывістасць паветранага патоку стала панацэяй ад тых бед, якія суправаджалі «кіпячы слой», — прэпарат інтэнсіўна перамешваецца, камякоў няма, якасць матэрыялу добрая. Акрамя таго, каб паскорыць сушку, мы прапанавалі падаваць у камеру цяпло не толькі разам з паветрам, але і за кошт нагрэтых сценак камеры.

Выпрабаванні доследнага ўзору ўстаноўкі паказалі, што па прадукцыйнасці яна змяняе 5 вакуумных шафаў, якія шырока выкарыстоўваюцца цяпер на прадпрыемствах медыцынскай прамысловасці. За кошт скарачэння ў 12—15 разоў часу сушкі прэпаратаў значна

палепшыўся іх таварны від, павысілася біялагічная актыўнасць. Устаноўка простая па канструкцыі, абслугоўваецца адным апаратчыкам і можа быць ўключана ў аўтаматычную лінію па выпуску розных медпрэпаратаў.

Калі ж гаварыць аб навізне прапанаваных намі канструкцый, то яна пацверджана 5 аўтарскімі пасведчаннямі і 2 зарубежнымі патэнтамі.

— Усё гэта новаўвядзенне каштоўнае тады, калі яно ікарэнавіна. Ці не раскажаце вы аб вытворчым жыцці новых установак?

— Першыя прамысловыя сушыльнікі з пульсуоым слоём апрабаваны намі на Мінскім заводзе медпрэпаратаў. Сутачны аб'ём выпуску тэтрацыкліну праходзіць тэрмапрацоўку на новай устаноўцы за некалькі гадзін. На гэтай аперацыі практычна знікла ручная праца, ліквідаван брак, істотна палепшылася ўмовы работы апаратчыкаў. Эксплуатацыя кожнай такой устаноўкі дае прадпрыемству 26 тысяч рублёў эканоміі ў год.

— Якім бачыцца вам будучае новага метаду?

— У нашых вучоных няма сумненняў у тым, што спосаб сушкі ў пульсуоым слоі суджана доўгае жыццё. Вядома ж, будуць знойдзены новыя, больш арыгінальныя тэхналагічныя вырашэнні і канструкцыйныя ўстаноўкі. Ужо цяпер мы працуем над тым, каб удасканаліць асобныя вузлы, уніфікаваць іх, расшырыць базу прымянення. У аддзеле створаны і паспяхова прайшлі выпрабаванні ўстаноўкі для сушкі таблетачных гранулятаў, да тэрмапрацоўкі якіх прад'яўляюцца свае спецыфічныя патрабаванні. Думаем, што ў недалёкім будучым нашы ўстаноўкі знойдуць шырокае выкарыстанне не толькі ў медыцынскай, але і ў хімічнай, харчовай і іншых галінах прамысловасці.

Вучоныя Інстытута эканомікі АН БССР выконваюць вялікі аб'ём практычных распрацовак для прадпрыемстваў сталіцы і іншых гарадоў Беларусі. Для Мінскага трактарнага завода ў інстытуце вядуцца даследаванні па павышэнню эфектыўнасці вытворчасці.

НА ЗДЫМКУ: (злева направа) намеснік дырэктара інстытута Фёдар ДРОНАУ, навуковы супрацоўнікі Таццяна КАРАЧУН, Эльвіра КАСТРОМІЧАВА, загадчык аддзела канструктарскага бюро завода Маўр СТАНКЕВІЧ і навуковы супрацоўнік інстытута Вадзім САФРОНЕНКА ў інфармацыйна-вылічальным цэнтры завода.

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

ПЕРАКАНАЎЧЫ АДКАЗ

Яны прыйшлі да нас у рэдакцыю, перапоўненыя ўражаннямі ад свайго падарожжа. Тэрэза і Іосіф Марозы вярталіся ў Амерыку, дзе пражылі амаль усе жыццё. Доўгачаканае і так хутка прамільгнуўшае спатканне з Радзімай канчалася, але з імі заставаліся ўспаміны аб сустрачках з ветлівымі і добразычлівымі савецкімі людзьмі, якія будуць хваляваць доўгія дні і месяцы там, на чужыне.

Больш шасцідзесяці год назад малазямельны селянін Іосіф Мароз пакінуў вёску Сукачы на Драгічыншчыне і паехаў, як і тысячы абяздоленых беларусаў, за акіян. Тэрэза нарадзілася ў Амерыцы, але і яна цікавілася ўсім, што адбывалася на радзіме мужа, спачувала гераічнаму савецкаму народу ў гады другой сусветнай вайны. Жанчына пачала вывучаць рускую мову і цяпер ёю свабодна валодае.

— Так, вашай мужнасці няма мяжы, — зазначае Тэрэза Антонаўна. — Мы чыталі ў прэсе аб барацьбе, якую вы вялі за сваю незалежнасць, даводзілася і расказы чуць, і фільмы бачыць. Але каб поўнаасця ўсвядоміць веліч подзвігу, нам трэба было ўбачыць і Пискароўскія могілкі ў Ленінградзе, і Брэсцкую крэпасць-герой, і жалобную Хатынь. Столькі гора, столькі слёз! І столькі герояў!

За доўгія шэсцідзесяці год не аднойчы думаў Іосіф Сцяпанавіч: «Якое жыццё цяпер на маёй Бацькаўшчыне? Што магло ўдалець у Беларусі пасля спусташальнай вайны? Нарэшце, як там родныя Сукачы і ўсе блізкія?» Цяпер на кожнае з гэтых пытанняў наш зямляк атрымаў поўны і пераканаўчы адказ.

З Нью-Йорка ў Ленінград Марозы плылі на камфартэльным савецкім цеплаходзе «Міхаіл Лермантаў». На судне прадугледжана ўсё, каб пасажыры не адчувалі ніякіх нязручнасцей. «Гэта проста горад у мініяцюры. Канцэртная зала, плавальны басейн, рэстараны, магазіны, бальніца. Я нават брала ўрокі рускай мовы, — гаворыць Тэрэза Мароз. — Факт існавання «Міхаіла Лермантава» сведчыць сам за сябе: хіба можа бедная краіна дазволіць сабе будаваць такія раскошныя цеплаходы?»

Гарады-героі Ленінград і Мінск прынялі на свае плечы ў гады Вялікай Айчыннай вайны вялікі цяжар, яны сцякалі крывёю, гублялі сваіх лепшых сыноў і дачок і ўсё ж змагаліся, наносычы ворагу адчувальныя ўдары.

— Ні ў Ленінградзе, ні ў Мінску мы не бачылі рэштак мінулай вайны, — зазначае Тэрэза Антонаўна. — Гарады сустракалі нас шырокімі і чыстымі вуліцамі і праспектамі. Мы бачылі многа фабрык і заводаў. Бачылі дамы, у якіх жывуць рабочыя і служачыя. І што вельмі важна, плата за кватэры ў іх проста мізэрная, калі параўнаць яе з платай за жыллё ў Амерыцы.

Іосіф Сцяпанавіч усё жыццё працаваў у магазіне. І таму гандаль у нашай краіне цікавіў яго, як ён сам сказаў, з прафесійнага пункту гледжання. «Крыштал», «Моднае адзенне», «Рыба» — тры апошнія магазіны з мноства наведаных раней.

— Умеце гандляваць, афармляць вітрыны, — сказаў стары эмігрант.

Муж і жонка **МАРОЗЫ** ў час візіту ў рэдакцыю.

А самае галоўнае, у вас ёсць чым гандляваць. Набыць можна амаль любую рэч. І цэны на тавары таксама ніжэйшыя, чым у нас у Амерыцы.

Знаходзячыся ў Сукачах, Іосіф і Тэрэза Марозы не сядзелі на адным месцы. Старшыня калгаса часта прадстаўляў ім машыну, і яны ездзілі па суседніх вёсках, гутарылі з калгаснікамі і вясковым інтэлігентам, сустралі ўсю сваю вялікую радню.

Аднойчы яны ўбачылі праект будучага пасёлка, куды ўвойдуць Акропна, Сукачы і яшчэ некалькі бліжэйшых вёсак.

Планам прадугледжваюцца дабротныя цагляныя дамы з гарадскімі выгодамі. Будуць таксама культурны і гандлёвыя цэнтры. Адным словам, людзі з нецярпліваасцю чакаюць, калі пачнецца будаўніцтва пасёлка, калі яны пераселяцца ў новыя дамы.

— Мы задаволены сваёй паездкай, — сказалі, развітваючыся, Марозы. — Яна пераканала нас у тым, што людзям у Савецкім Саюзе жывецца добра. А мы, калі дазваляць магчымасці і здароўе, абавязкова прыедзем сюды яшчэ раз.

У. ВЯРХОУСКІ.

Марыя **ГАУРЫЦКАЯ.**

Уладзімір **ГАУРЫЦКІ.**

ДЗЕСЯЦЬ ДЗЁН, ЯК ІМГНЕННЕ

Дзесяць дзён гасцілі ў Беларусі муж і жонка Уладзімір і Марыя Гаўрыцкія — актывісты Федэрацыі рускіх канадцаў. Яны наведалі сваіх родзічаў у Брэсцкай вобласці, пабывалі ў Мінску, былі прыняты ў Беларускае таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом. Перад ад'ездам госці падзяліліся ўражаннямі аб знаходжанні на Радзіме.

— Для нас гэты дзесяць дзён праляцелі, як адно імгненне, — сказала Марыя Рыгораўна. — Усюды нас сардэчна прымалі, усюды мы адчувалі гасціннасць і дружалюбства.

Асабліва спадабаўся Мінск — прыгожая беларуская сталіца. Калі мы аглядалі яго, то пайшлі да абеліска Перамогі ўскласці кветкі. І ў гэты ж час ускладаць кветкі прыйшлі некалькі пар маладых. Нас вельмі ўзрушыла гэта добрая традыцыя, калі маладыя перад сваім вяселлем аддаюць даніну павагі героям вайны, якія загінулі ў баях за Радзіму. Успомніўся час нашага вяселля ў Канадзе. Тады, у цяжкім 1940 годзе, мы жылі так бедна, што мелі толькі пяць долараў на рэгістрацыю шлюбу, а на кветкі грошай не было.

Першы раз я пабывала ў Мінску 14 год назад. За гэты час горад прыкметна змяніўся і пахарашэў. Асабліва падабаюцца людзі — ветлівыя, гасцінныя.

— Такія ж людзі і ў маім родным Шарашове. — падтрымаў размову Уладзімір Іосіфавіч. — Нас там прымалі, як дарагіх гасцей. Прыемна было бачыць, што ў гарадскім пасёлку шмат новых пабудоваў: школы, магазіны, клуб, кінатэатр, бальніца. Навокал пасёлка калгасныя палі. Багатая збяжына цяпер расце нават там, дзе раней былі непраходныя балоты...

Вялікае ўражанне на нашых землякоў зрабілі Брэсцкая крэпасць, Хатынь, музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, дзе яны даведаліся аб мужнасці і ахвярнасці беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Дарэчы, Уладзімір Іосіфавіч таксама ваяваў — у 1937 годзе ў Іспаніі. На працягу чатырнаццаці месяцаў ён быў кулямётчыкам у адной з інтэрнацыянальных брыгад, якія змагаліся з фашыстамі.

Расказалі Гаўрыцкія і аб сваім удзеле ў рабоце Ванкуверскага аддзела Федэрацыі рускіх канадцаў. Аддзел гэты праводзіць многа цікавых мерапрыемстваў. У народным доме дзейнічаюць гурткі мастацкай самадзейнасці, школа рускай мовы, ёсць вялікая бібліятэка.

Госці шчыра падзякавалі за гасцінны прыём, за тую дапамогу ў наладжванні культурных сувязей з землякамі, якую аказвае Федэрацыя Беларускае таварыства.

П. ФРАЛОУ.

УВЕРЕННОСТЬ И НАДЕЖДА

— Знаете, о чем я думал, когда ехал из Хатыни, когда перед моими глазами стоял бронзовый Каминский с мертвым сыном на руках? И потом, когда смотрел на возрожденный Минск?.. Я думал о том, что вы должны принять меры, чтобы это не повторилось. Чтобы, в случае чего, враг не дошел до русских городов и деревень. И я надеюсь, даже уверен в том, что вы это сделали. Советская страна стала могучим гигантом и в военном, и в экономическом отношении...

Так начал свою беседу наш аргентинский гость Николай Песоцкий. Он уехал в Латинскую Америку в двенадцатилетнем возрасте из Лунинецкого района, едва помнит свою родную деревню, по-испански говорит лучше, чем по-русски, однако считает себя советским человеком, любит Родину и постоянно думает о ней. И знает ее историю, хорошо разбирается в событиях как давнего, так и нового времени.

— Вот потому, что наша страна такая влиятельная и могучая, и нам, ее сыновьям, легче живется на чужбине. Мы гордимся успехами Советского Союза, мы радуемся, что он проводит политику дружелюбия и мира, и эта политика пользуется авторитетом у трудового народа Аргентины.

Отношение аргентинцев к Советской стране особенно улучшилось после того, как по инициативе покойного президента Хуана Доминго Перона расширились и укрепились советско-аргентинские отношения, сказал далее Николай Андреевич. В этом году СССР посетил правительственная делегация во главе с министром Хельбардом. Члены делегации, возвратившись из Москвы, выступили в газетах и по телевидению Буэнос-Айреса с рассказами о переговорах и о своих впечатлениях. Среди них не было коммунистов, но каждый, кто выступал, дал высокую оценку советской внеш-

ней политике, правдиво рассказал о благосостоянии народа в первой стране социализма. Грудовой народ Аргентины с огромным удовлетворением воспринял эти вести, одобрил планы экономического сотрудничества наших двух стран.

— Мы, выходцы из Советского Союза, это сразу ощутили, — сказал гость. — И я, и многие мои знакомые не раз были свидетелями возросшего дружелюбия к нам со стороны аргентинцев, интереса к нашей Родине. А это, разумеется, создает условия для патриотической деятельности соотечественников.

Такая деятельность сосредоточена в патриотических клубах «Днепр» — в нем работает Н. Песоцкий, имени Белинского, имени Пушкина, имени Горького, «Восток», имени Маяковского и других, которые находятся в Буэнос-Айресе, Росарио и Санта-Фе. Члены этих клубов, как сказал Николай Андреевич, проводят большую культурную работу, изучают и совершенствуют знание русского языка, распространяют советские газеты и книги, издают газету «Родной голос». В клубах отмечаются советские праздники — самые лучшие и самые популярные праздники у земляков. Созданы также хоры и танцевальные коллективы, которые выступают не только в своих клубах — особенно успешными были их выступления, например, на аргентинском телевидении и перед выходцами из Югославии.

После пребывания в Минске и приема в Белорусском товариществе по культурным связям с соотечественниками за рубежом Николай Песоцкий направился в свою родную деревню в Лунинецком районе.

— Надеюсь, что связи наших аргентинских соотечественников с Советской Родиной будут укрепляться, — прощаясь, сказал он.

В. БЕГУН.

ДЗЯКУЙ ВАМ, БРАТЫ!

Пішу вам ад імя групы турыстаў Федэрацыі рускіх канадцаў і ад свайго імя асабіста. Хачу падзяліцца ўражаннямі аб наведанні роднай Беларусі.

Мы пабывалі ў Мінску. З вялікай радасцю ўбачылі, як уваскрэс некалі разбураны фашыстамі горад. Ён цяпер прыгожы, прасторны, з зялёнымі вуліцамі, мноствам помнікаў. Наша група наведала музей Вялікай Айчыннай вайны, дом-музей І з'езда РСДРП, Хатынь, Вязынку. Усюды мы многа ўбачылі і многа даведаліся. Цікава, напрыклад, было паглядзець тую хату ў Вязынцы, у якой нарадзіўся Янка Купала. Там відаць такая беднасць, у якой раней жылі ўсе беларусы і пра якую цяпер можна даведацца толькі ў музеях. Спадабаўся нам канцэрт мастацкай самадзейнасці ў Вязынцы — вельмі прыгожа выступаў Лебедзеўскі народны хор.

Акрамя ўсяго, мне пашанцавала: я пабываў у сваёй роднай вёсцы Сіняўцы. Нават па дарозе я прыкмеціў змены ў жыцці: шырокія калгасныя палі з добрай

збяжыной, машыны на палях, лініі электраперадач. А Сіняўка зусім пакарыла маё сэрца. У вёсцы пабудаваны мэблевая фабрыка, бальніца, сярэдняя школа, клуб, будуюцца прыгожыя дамы для калгаснікаў. У магазіне можна купіць усё, што патрэбна вясковому чалавеку. Бачачы ўсё гэта, я вельмі радаваўся.

Радасна мне было і таму, што мая радня задаволена жыццём: усе маюць адукацыю, дастатак, кожны ўпэўнены ў яшчэ лепшай будучыні. Аднаго гарача хочуча людзі, каб быў мір на зямлі. Гэтага і я ад шчырага сэрца жадаю.

За магчымасць убачыць Бацькаўшчыну, за тую радасць, што я перажыў на мілай Радзіме, за цёплы прыём у Беларускае таварыстве па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом — за ўсё гэта вялікае вам дзякуй, дарагія браты! Мая паездка ў Савецкую Беларусь і ў родную вёску застаецца ў памяці да канца жыцця.

В. ЕСІС.

Robert De Gendt:

'L. BREZHNEV'S APPRAISAL IS MOST ENCOURAGING'

«What I was most impressed by during my fortnight's stay in the Soviet Union is the alloy of communist ideology and the Soviet people's conviction that it is right,» said Robert De Gendt, Member of the Secretariat of the International Committee for European Security and Cooperation. «I belong to a different ideology, but I easily found mutual understanding with your citizens on problems of preserving peace and guaranteeing European security.»

Mr. De Gendt arrived in the Soviet Union at the invitation of the Soviet Committee for European Security and Cooperation and was received by Committee Chairman Alexei Shitikov and his deputy, Nikolai Pankov. He visited Minsk, Kiev, Tbilisi and Sukhumi and, having returned to Moscow, was full of the impressions gained from his experiences.

«Soviet friends know how to arrange visits,» he told me. «Everywhere I met confident people and had a real dialogue with them. I wanted to learn more about the achievements of your system and see how people here live. I have achieved my

aim. Although my initial impressions are most perfunctory, they are nevertheless adequate. Later I shall deliberate on what I saw and draw deeper conclusions.

«In the meantime I can say that I have seen beautiful things: cities, geography, historical monuments and ethnographic variety. I am particularly impressed by my direct contacts with Soviet people. I have met prominent officials in all walks of life. Soviet women are very competent and hold leading positions in public, trade-union and cultural fields. And, of course, there is boundless hospitality everywhere.

«A very important aspect of my observations,» Mr. De Gendt went on, «is the country's swift postwar rehabilitation and development. Your people are very dynamic and are guided by progressive ideas. The progress in the Union Republics has been harmonic and balanced, and there is solidarity between the different peoples. In Belgium, although we have only two nationalities, things are absolutely different. Here, in the southern Republics, I observed a well planned balance. In ge-

neral, when speaking about the life of Soviet people we must admit that ideological conviction is their main spring. It is necessary to be honest and to give objective information on everything taking place in your very dynamic country.»

«Mr. De Gendt, L. I. Brezhnev, General Secretary of the Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union, declared in his speech at the Polish Sejm that for the complete success of the European Conference 'Much can be done in this respect by the broad public, including the Movement for Security and Cooperation in Europe, which exists and is actively operating.' Could you say something about this contribution?» I asked.

«Nearly every time I talk to Soviet people problems of European security are discussed. Your Soviet Committee can feel proud at keeping people so well informed on this matter. This information is not superficial. People have a profound understanding of European problems.

«As for talks in Geneva,» Mr. De Gendt continued, «we have already registered

certain progress. Changes in the attitude towards the Conference have even been observed in quarters which are usually rather sceptical. Even opponents can see now that the Conference will be successful. The main task is for the Heads of Government and state to energetically push it to the third stage. As for me, I am optimistic and think the Conference will be a success. A new and very interesting factor has emerged: a universal desire to live in peace and a desire for cooperation between socialist and capitalist countries. Relations between the USSR and the USA are an example of how it can be done. Their negotiations must be continued. Much in this respect will depend on public feeling, especially on the working people.

«The evaluation of the Movement for European Security and Cooperation given by Leonid Brezhnev, General Secretary of the CPSU Central Committee,» Robert De Gendt declared in conclusion, «is inspiring the public to new victories in the struggle for peace security and cooperation.»

Adolf PYZHNIKOV.

EVERYBODY is familiar with an expression an «Indian summer», but I don't think that anyone knows for sure what a «Canadian summer... in Byelorussia» means. The explanation is simple and a very pleasant one. This summer, Byelorussia and Minsk, in particular, received and entertained more Canadians than any previous year.

In June residents of Minsk and Gomel enjoyed the concerts

Memorial Museum of the First Congress of the Russian Social-Democratic Workers' Party. In the city of Grodno the delegation paid an official visit to the City Soviet of Workers' Deputies.

While meeting members of the Byelorussian Society for Friendship and the Byelorussian Branch of the «USSR-Canada» Society our Canadian friends spoke about the activity of their Association which has its 23

group of the «Canada-USSR» Association with the most charming leader Mrs. Helen Lucas.

While greeting this tourist group on behalf of the Byelorussian Branch of the «USSR-Canada» Society Yanka Brill, the well-known Byelorussian writer and Chairman of the Branch said: «... It is the third group of Canadians that we welcome here this week. For me as a writer such meetings with friends

HOW CHRONIC POLYARTHRITIS IS TREATED IN THE USSR

Chronic polyarthritis (or infectious non-specific arthritis) is a disease of the connective tissue. It is assumed that the disease affects the human organism in toto and not the joints alone. The cause is as yet obscure. Soviet medical workers tend to associate it with a focus of chronic infection somewhere in the organism (chronic tonsillitis, otitis, cholecystitis, etc.)

One of the first things Soviet medical workers do when treating this disease is to find and treat the source of internal infection. This may mean taking out or treating the tonsils or bad teeth, treating otitis, antritis, cholecystitis. After this, intensive drug treatment begins — at a hospital, at home, or in the conventional residential polyclinic.

As rule, our doctors use medicines which have a lasting effect. Very good results are produced by preparations which were used for malaria in the past — resochin, delagil and chlorochin. The patients take them for 1-2 years. Cryzanoli, a Soviet preparation, produces excellent results. It is a 5 or 10 per cent oil suspension of a salt of gold and contains 17 to 35 milligrammes of metallic gold per millilitre. Cryzanoli is administered according to a special system for several months.

Quick-action anti-swelling treatment is given at the same time. Acidum acetysalicylicum, butadionum, analginum and rheopyrin are used in the mild and not very advanced cases. In aggravated cases hormonal preparations — prednisolonum, triamcinolonum and dexamethasonum — are applied.

Special attention is given to fortifying the organism in general and to activating its powers of resistance. Blood transfusion and autohemotherapy (transfusion of the patient's own blood) are used. Also, in the acute stage the caloric content of the patient's diet is somewhat cut down, above all on carbohydrates and proteins. The amount of liquids and salt is also reduced, but that of vitamins, first of all acidum ascorbicum, is increased.

Later, Soviet doctors include physical methods — rodon and hydrosulfide baths, and mud and paraffin applications. Massage and kinesitherapy are used simultaneously. They are followed up, over long periods, by work processes, which are selected individually. Soviet medical workers believe that treating with movement is a vital part of the treatment.

Much importance is attributed to health-resort treatment. It is recommended when a stable improvement sets in. Soviet resorts, such as Tskhaltubo, Sochi, Pyatigorsk, Odessa, Saki, Yevpatoria and the southern coast of the Crimea offer a very effective complex of treatment.

Soviet doctors successfully use a number of polyarthritis-prevention measures. These include eradicating foci of internal infection, a general buildup of health, anti-malaria drugs and gold salts, and health-resort treatment every year.

Canadian summer... in Byelorussia

of a Canadian singer Jacques Blanchet and his variety group. A month later a large group of members of the Federation of Russian Canadians could be met at different places of Minsk and some of them visited their relatives in nearby villages.

But the hit of the season was the middle of August. At that time the Byelorussian Society for Friendship and Cultural Relations with Foreign Countries and the Byelorussian Branch of the «USSR-Canada» Society entertained a four-member delegation of the «Canada-USSR» Association. The delegation headed by Mr. Marshall Perry, member of the National Executive of the Association, visited industrial enterprises (The Byelorussian Truck Plant in Zhodino and Chemical complex in Grodno), a collective-farm «Progress» in Grodno Region, the Memorial «Khatyn» and the Museum of the Great Patriotic War. Members of the delegation were the guests of children in a pioneer-camp near Minsk and a kindergarten in Grodno. They visited an Exhibition of National Economy of Byelorussia and a

Branches throughout Canada. The Association organises film-shows about the Soviet Union, different Exhibitions reflecting the life of Soviet peoples and, in particular, the people of our Republic. On behalf of the Association «Canada-USSR» members of the delegation expressed gratitude for all the materials sent to them from Byelorussia.

From their information we understand that most of our materials were widely used during the celebration of the Day of Byelorussia at many places in Canada — Toronto, Windsor, Vancouver, Grand Forks and so on during the month of January this year.

We highly appreciate the efforts of our Canadian friends participating in the noble activity aimed at further strengthening of friendly contacts between the peoples of our both countries.

In the middle of August Minsk showed its hospitality to some more groups of Canadians — a delegation of leading women-members of the Communist Party of Canada, a delegation of the Canadian Branch of the Amalgamated Trade Union of the workers of automobile and aircraft industry and agricultural machinery manufacturing industry, and a tourist

remind of spring when different birds come here from far-away countries. And this is not only a beautiful phrase but the confirmation of the fact that the relations between the people of our country and Canada become better and warmer like spring itself...»

When the maple leaves turn red and yellow here the «Canadian summer» will still be marching along the roads of our Republic. A representative group of the veterans of the Communist Party of Canada and the Workers' Mutual Assistance Society will pay a visit to Byelorussia at the end of September. And we shall have again the pleasure of greeting our Canadian friends on our hospitable soil.

We expect more and more such interesting exchanges between the peoples of our countries in the future and can assure our Canadian friends that a land of blue lakes and green forests, a land of huge achievements and even greater possibilities — the Soviet Byelorussia always stretches out Her friendly hands to all the people of good will who struggle for peace throughout the world.

Ninel VOLK-LEVANOVICH,
Executive Secretary of the
Byelorussian Branch of the
«USSR-Canada» Society.

Lake Komsomolskoye is situated in a pleasant part of Minsk. Photo by I. SIDORENKO.

БЕЛАРУСКАЯ нацыянальная мова ў выглядзе літаратурнай, а таксама дыялектнай з'яўляецца зараз важнейшым сродкам зносінаў у нашай рэспубліцы. Раўнапраўным і паважаным членам лічыцца яна ў вялікай супольнасці моў у савецкай шматнацыянальнай дзяржаве. Узаемадзейнічаючы з роднай рускай і іншымі мовамі народаў Савецкага Саюза, сучасная беларуская мова дасягнула высокай ступені развіцця і дасканаласці. Яе вядучая разнавіднасць — літаратурная мова поўнацю забяспечвае ў рэспубліцы сумесна з рускай мовай любыя патрэбы разнастайных і складаных формаў вуснай і пісьмовай моўнай дзейнасці людзей як у розных галінах культуры, так і ва ўсіх сферах сучаснай высокатэхнічнай гаспадаркі. Яна мае цяпер сапраўды агульнанароднае пашырэнне ў Беларусі, якое ўсямерна падтрымліваецца і словам, і справамі нашай Камуністычнай партыі і ўрадам, а таксама грамадскімі і гаспадарчымі ўстановамі і арганізацыямі рэспублікі.

Фарміраванне беларускай нацыянальнай мовы, як і іншых моў, адбывалася разам са складаннем нацыянальнай эканомікі і культуры, разам з ростам самаўсведамлення нашага народа аб сваім этна-моўным адзінстве, самастойнасці, адметнасцях і адносінах да суседніх народаў. Асабліва і вельмі цесная сувязь мела месца паміж развіццём беларускай нацыянальнай мовы і мовазнаўствам. Наша нацыянальная мова і навука пра яе складваліся разам і пастаянна знаходзіліся ў той ці іншай узаемазалежнасці. Стан беларускай мовы ў розныя гістарычныя перыяды адбываўся на характары беларускага мовазнаўства, і, наадварот, тэарэтычныя і практычныя здабыткі нашай лінгвістычнай навукі аказвалі пэўны ўплыў і на развіццё мовы.

Мовазнаўства — гэта, як вядома, у першую чаргу вынік цікавасці той ці іншай гістарычнай супольнасці людзей да сваёй «моўнай гаспадаркі» і моўнай дзейнасці. Яно з'яўляецца ўсведамленнем нацыяй або народнасцю сваіх моўных адносін і адзінства ў сучаснасці і ў мінулым, іх пераемнасці, сувязей і г. д. Разам з тым гэта выяўленне і апісанне ўсёй моўнай сістэмы народа ў яе сучасных і мінулых відах і разнавіднасцях з іх інвентаром, а таксама садзейнічанне пашырэнню і уніфікацыі агульнанародных відаў мовы і, нарэшце, садзейнічанне засваенню моў іншых народаў, з якімі падтрымліваюцца пэўныя адносіны.

Зразумела, што дэталёва разабрацца ў адносінах паміж беларускай нацыянальнай мовай і мовазнаўствам і падрабязна раскажаць пра гэта — справа вялікая і складаная. Гісторыя іх ужо даволі працягла — больш за 150 год. Вялікі і складаны шлях прайшла за гэты час у сваім развіцці наша мова. З сялянскай групы гаворак яна ператварылася ў дасканалы сродак не толькі ўнутраных зносінаў народа, але і сродак засваення культурных здабыткаў усяго чалавецтва і стала поплец з найбольш развітымі мовамі іншых народаў. Значныя здабыткі і ў нашага мовазнаўства. Гэта сотні буйных даследаванняў і грунтоўных навуковых даследаванняў па беларускай мове, тысячы розных дапаможнікаў, апісанняў, артыкулаў, паведамлен-

няў, нататак, заўваг і г. д. Таму зараз у невялікім аглядае можна адзначыць толькі некаторыя асаблівасці гэтых адносін і найбольш важныя іх вынікі.

I.

У біяграфіі беларускай нацыянальнай мовы вызначаюць два вялікія перыяды — дакастрычніцкі і паслякастрычніцкі. Розніца паміж станам і існаваннем нашай мовы ў гэтыя перыяды надзвычай вялікая.

Дакастрычніцкі перыяд — гэта, можна

імі фактычна адны простыя працоўныя людзі, пераважна сялянства.

Зразумела, што ў сваім дыялектным «сярмяжным» выглядзе беларуская мова не магла раўняцца і актыўна канкураваць з тым дасканалым і «высакародным» моўным узбраеннем, якое было ў тагачасных мясцовых вярхоў грамадства і якое падмацоўвалася сродкамі сацыяльнага і духоўнага панавання. Зніжана да рангу «дыялекту» і зняважаная, яна губляла свае ранейшыя пазіцыі сярод рачэснага і гандлёвага на-

ры» — яна пачынае ўжывацца як сродак літаратурнай творчасці. Гэта ананімныя творы «Тарас на Парнасе», «Энеіда на выварат» і многія іншыя. Гэта творчасць П. Багрыма, Я. Баршчэўскага, А. Рыпінскага, Я. Чачота, В. Дуніна-Марцінкевіча, А. Вяртыгі-Дарэўскага, У. Сыракомлі, Б. Каратынскага, Ф. Багушэвіча, А. Абухавіча, А. Гурыновіча, П. Лучыны, Ф. Тапчэўскага, А. Ельскага і інш. Ужываецца яна нават як сродак палітычнай агітацыі (К. Каліноўскі і яго газета «Музыкаўская праўда»). І хоць гэта новая беларуская літаратурная мова была афіцыйна пад забаронай, але яна пакрысе развіталася і набыла ўсё большы аўтарытэт сярод прагрэсіўнай мясцовай творчай інтэлігенцыі.

Такім чынам, беларускі народ не толькі змог захаваць сваю «простую» дыялектную мову. Ён выйшаў на шлях нацыянальнага моўнага развіцця. Вельмі павольным і цяжкім было гэта развіццё. Кожны крок наперад даваўся нашай мове з вялікімі намаганнямі, праз пераадоленне розных забарон, перашкодаў і г. д. Але гэта быў для яе ўсё ж шлях не да знікнення, а ў будучыню, шлях да незалежнай развіцця і атрымання ўсіх правоў і абавязкаў самастойнай нацыянальнай мовы.

У канцы XIX і асабліва ў перадрэвалюцыйныя гады нашага стагоддзя беларуская літаратурная мова выступае як найнармаваная яшчэ і маладая, але ўжо досыць сфарміраваная мова з беднаватым, аднак цікавым літаратурным «пасажэмам». Выразнымі робяцца яе асноўныя рысы, а таксама шляхі далейшага развіцця.

У дакастрычніцкі перыяд беларуская агульнанародная літаратурная мова аб'явілася ў сваім фарміраванні і развіцці на дыялектную стыхію паўночнага заходу Беларусі. З ім былі звязаны па паходжанні або жыццёвым лёсам большасць лепшых беларускіх майстроў мастацкага слова і дзячаў культуры таго часу. Паўночна-заходняя дыялектная зона складалася з гаворак, якія належаць да двух розных дыялектаў. Але гэтыя гаворкі даўно змяшаліся і значна уніфікаваліся па сваіх асаблівасцях. Тут, такім чынам, як бы самой гісторыяй была падрыхтавана досыць добрая аснова для зраўнення малай і блізкай усяму народу мовы сучасных зносінаў.

Рысы гаворак гэтай зоны характарыстывалі тады амаль усё аблічча літаратурнай мовы. Разам з такімі фанетычнымі рысамі, як цвёрдыя **р, ж, ш, ч, ц**, дзеканне і цеканне, **ў** «кароткае» ў канцы складоў, пратэтычны гук **в** перад **о**, **у** пад націскам, **аканне** і **яканне**, якія зрабіліся стабільнай нормай беларускай літаратурнай мовы адразу, таму што з'яўляліся агульназональнымі, назіралася ў ёй значная неаднастайнасць у адносінах тыпаў **акання** і **якання** (пісалі, напрыклад, **жыто, кепскага, жывого, сходаў, хочэцца, вечэр** у адпаведнасці з гучаннем слоў пры так званым няпоўным **аканні** і ў адпаведнасці з гучаннем слоў пры поўным **аканні**, як пішам цяпер; **тож** з **яканнем**: **вечер, зелянее, весна, вецяр, зялянея, вясна** і г. д.), у адносінах рэалізацыі спалучэння **зычнэгэ** з **ётэм** (пісалі **насьенне і насенне**) і інш. Такая ж неаднастайнасць назіралася ў жывой дыялектнай мове зоны.

Аляксандр КРЫВІЦКІ,
кандыдат філалагічных навук.
(Працяг будзе.)

БЕЛАРУСКАЯ НАЦЫЯНАЛЬНАЯ МОВА І МОВАЗНАЎСТВА

сказаць, дзяцінства і юнацтва сучаснай беларускай мовы, да таго ж вельмі гараднае. Як нацыянальная наша мова пачала складвацца недзе ў канцы XVIII і пачатку XIX стагоддзяў. Таму, што беларусы як народнасць са сваімі этнічнымі адзнакамі не зніклі з гістарычнай сцэны, а сталі на шлях нацыянальнай кансалідацыі, вельмі паспрыяла іх уз'яднанне ў XVIII стагоддзі з вялікім рускім народам. А перспектыва знікнення была рэальнай. Пра гэта сведчыў стан «моўнай гаспадаркі» нашага народа ў тыя часы.

Напярэдадні ўз'яднання з рускім народам беларусы знаходзіліся ў складзе польскай дзяржавы Рэчы Паспалітай. Беларуская мова трапіла тут у няроўнае становішча з іншымі мовамі і ў іх «сяброўскім» акружэнні паступова аказалася ў заняпадным і сумным стане. Поўнацю спыніла функцыянаванне сярэднявекавая афіцыйная (дзяржаўная) мова беларусаў. Яна існавала да гэтага амаль чатыры стагоддзі ў вуснай і пісьмовай формах, ужывалася ў асяроддзі пануючых класаў і саслоўяў, а таксама ў беларускіх гарадах выступала як мова справовых і дзяржаўных зносінаў, культуры і нават рэлігіі. Замест яе ў вусных зносінах адзначанай часткі мясцовага насельніцтва, а таксама ў справаводстве і культуры замацавалася пераважна польская мова. Адначасова з ёй у некаторых сферах (юрдычнай, рэлігійнай, асветніцкай) выступала латынь, а таксама царкоўна-славянская мова. У селонах мясцовай арыстакратыі «моднымі» сталі таксама заходнееўрапейскія мовы — французская, нямецкая, італьянская і інш.

Беларуская ж традыцыйная мова выступала толькі ў выглядзе дыялектнай — гэта значыць, у форме розных мясцовых гаворак, якія ўтваралі блізкія па паходжанню тэрытарыяльныя моўныя аб'яднанні — дыялекты. І карысталіся

сельніцтва ў гарадах і мястэчках, якое рабілася двухмоўным або поўнацю пераходзіла ў зносінах на польскую мову. Паступова звужалася сфера ўжывання мясцовых гаворак і ў вёсках у сувязі з паланізацыяй дробнай мясцовай шляхты і актыўным наступам каталіцкай рэлігіі. Адным словам, моўная сітуацыя складалася не ў карысць беларускай мовы. У «асадным становішчы» знаходзілася ўжо нават дыялектная мова.

Уз'яднанне беларускага народа з рускім не толькі ўратавала яго ад моўнай асіміляцыі, але і садзейнічала па сутнасці складанню беларускай нацыянальнай супольнасці і нацыянальнай мовы. Рэакцыйнае царскае самадзяржаўе вельмі ваража ставілася да «правінцыяльнага сепаратызму» (г. зн. нацыянальнага руху) у Расійскай імперыі, асабліва на «адшуканых землях» на захадзе. Але палеміка паміж уплывовымі палітычнымі коламі рускай і польскай вялікадзяржаўнай арыентацыі адносна этнічнага статуса і прыналежнасці беларускага «племя» выклікала вялікую цікавасць да яго традыцыйнай культуры і мовы, гісторыі і пісьмовых помнікаў з боку навуковых і грамадскіх колаў Расіі, а таксама Польшчы. Усё гэта стала прадметам уважлівага навуковага вывучэння, даследавання і грамадскай ацэнкі. І беларускі народ пачаў набываць гарачых спачувальнікаў сваёй гаротнай долі, прыхільнікаў і абаронцаў сваёй этнічнай самастойнасці, самастойнасці культуры і мовы. Асабліва ў асяроддзі мясцовых дэмакратычна і рэвалюцыйна настроеных і адукаваных людзей, а таксама і ў асяроддзі ліберальнай шляхты і мясцовай буржуазіі.

Нарэшце, тут, у гэтых колах, каля сярады XIX стагоддзя беларуская «простая» мова пачынае, гаворачы словамі У. І. Леніна, «замацоўвацца ў літарату-

ЛЮБЫЯ СЭРЦУ МЯСЦІНЫ

СКАЗАННЕ АБ НАРАЧЫ

Мы пад'язджалі да возера ў поўдзень. Ведаючы, што яно вось-вось з'явіцца перад намі, прыціхлі, каб не прапусціць імгненне сустрэчы. Мы ехалі па нешырокіх дарогах, праз жывую разнаколернасць палёў і лугоў. Пётым ныралі ў прахалодную цяністую дубраву. Або нас абдаваў духмяным смалым пахам звонкі сасновы бор. І толькі ўзбравіліся на ўзгорак, як справа вышлыла ярка-блакітная раўніна.

Так сустракаюцца з казкай, назва якой — возера Нарач.

Іду да свайго старога знаёмага — дзеда Антона. Яго яшчэ завуць тут дзед Ціхан, хоць Ціхан не імя, а прозвішча Антона Сямёнавіча, аднаго з самых старых жыхароў нарачанскай вёскі Купа.

Ён сустраў мяне ветліва, хутка сабраўся і сказаў:

— Пайшлі на возера. Паглядзім яго, паслухаем...

Дзед Антон ідзе спорным крокам, і я ледзь паспяваю за ім. Да возера яшчэ далёка, але свежы подых яго адчуваецца і тут, у лесе. Ах, якое паветра на Нарачы! Ці варта здзіўляцца таму, што і людзі тут здаровыя, дужыя, як дзед Антон. Ён можа днямі хадзіць у прызёрных лясах — не стоміцца. Яшчэ і цяпер можа з закрытымі вачыма правесці рыбакоў на самыя багатыя тоны. Нездарма тут гавораць, што дзед Антон ведае, дзе і якая рыба ў возеры ходзіць...

Але вось і бераг. — Сёння возера добрае, — гаворыць дзед, паглядаючы на Нарач і жмурачы вочы ад

У ваколіцах возера Нарач.

яркага святла. — Сёння ў ім шмат сонца. Паспрабуй, аднак, ваду...

Мы спускаемся да самага берага. Тут вада зеленаватасіняя, вельмі падобная на марскую, чыстая, светлая. Дробныя рыбінкі — іх ля берага дэляы чародкі — спалохана шарахаюцца ва ўсе бакі. Навокал снуюць чайкі.

— Ну, удала ты прыйшоў, — працягвае дзед. — Добрае надвор'е будзе доўга трымаць возера. Вачыш, чайкі сюды прыляцелі. А як толькі павернуць на Швакшты — чайкі навальніцу на Нарачы...

Швакшты — суседняе з Нараччу возера. І верная гэта прыкмета: заўсёды, калі

чайкі пакідаюць Нарач, тут пачынаецца непагадзь.

Мы сядзем у лодку, адштурхоўваемся ад берага, возера мякка гайдае нас.

— Чайкі заўсёды рыбакам дапамагаюць, — расказвае дзед. — Аб шторме ім напамінаць, над касякамі рыбы ходзяць. Шмат легенд складзена пра іх...

Вечар надыходзіць, час вяртацца. Далёка-далёка на процілеглым беразе вырастае ў залатых агнях будынак. Ён, здаецца, вісіць над возерам. Гэта запаліў свае агні санаторый. На вадае застухаў матор рыбацкага катэра. У рыбакоў уся ноч — работа.

Шмат азёраў у Беларусі, больш як дзесяць з палавінай тысяч, але Нарач — усім азёрам галава. І не толькі таму, што яно самае вялікае: 80 квадратных кіламетраў. Велізарны, разнастайны і дзіўны свет увабрала яно ў сябе. Прырода шчодро адарыла прыгажосцю яго берагі. Яны лясы глядзяцца ў нарачанскія воды! Яно — нібы каштоўная чаша з крохкага прырыстага крышталю, пакрытага пяшчотным блакітам. Хто прыехаўшы на Нарач, не пабызае на паўночным беразе возера, на самым высокім

(Заканчэнне на 8-й стар.)

ТОЛЬКІ АДЗІН ВЕРШ

3 АПОШНІХ ВЕРНІСАЖАЎ

Станаўленне Янкі Купалы як паэта пачалося з верша «Мужык», а на больш шырокі прасцяг вывеў яго славу верш «А хто там ідзе?», які, на думку вядомага польскага літаратара Ежы Янкоўскага, сведчыў аб тым, што пяснярскі дар Янкі Купалы перарос рамкі беларускай культурнай з'явы. Ён, паводле слоў таго ж Янкоўскага, Купала выйшаў «у шырокі сонечны свет, прыскакаючы да грудей жменю зямлі Бацькаўшчыны». І сапраўды, «А хто там ідзе?» — адзін з тых твораў паэта, што абудзіў цікавасць усяго культурнага свету і да самога паэта, і да таго народа, ад імя якога ён падаў свой мужны голас. Яшчэ ў дакастрычніцкі час гэты верш прызнаюць класічным, перакладаюць на многія мовы.

Першыя пераклады былі зроблены на украінскую (1909) і літоўскую (1910) мовы. Львоўскі паэт і публіцыст Мікіта Шапавал, а ў Літве Людас Гіра палічылі неабходным пазнаёміць грамадзкасць з тымі зрухамі, што адбыліся ў Беларусі. І для гэтай мэты вельмі прыдатным аказаўся верш Купалы. «Сваёй суровай, але сур'ёзнай і катаргарычнай прастатой хвалюе да глыбіні душы і адначасова вельмі трапна характарызуе ўсю разбуджаную самасвядомасць беларусаў», — гэтак аджукнуўся ў 1911 годзе на верш чэшскі вучоны і грамадскі дзеяч Адольф Чэрны, які пераклаў яго на чэшскую мову.

Следам за чэхамі верш перакладаюць нашы заходнія суседзі — палякі.

У паслякастрычніцкі час замежныя перакладчыкі, знаёмячы сваіх чытачоў з творчасцю Купалы, пераважна ў першую чаргу бяруць славу верш «А хто там ідзе?».

У 1941 годзе з вершам пазнаёміўся і венгерскі чытач. Пераклаў яго Андар Габар, актыўны ўдзельнік рэвалюцыі 1919 года, выдатны літаратар, вучоны.

У балгарскім друку першы ўспамін пра «А хто там ідзе?» таксама адносіцца да 1941 года. Але пераклады верша з'яўляюцца ў наславаенны перыяд. У 1952 годзе з ім знаёміцца італьянскія чытачы, у 1955 — французскія.

У многіх народаў маецца па некалькі перакладаў гэтага верша. Мы ведаем чатыры пераклады на рускую мову: М. Горкага —

1911, У. Раждзественскага — 1929, М. Браўна — 1946, М. Ісакоўскага — 1950; столькі ж — на англійскую, па два — на чэшскую, літоўскую, французскую. Польскія паэты перакладалі гэты твор аж шэсць разоў.

Пераважная большасць перакладаў верша «А хто там ідзе?» зроблена з рускай мовы. У прыватнасці, з горкаўскага перакладу. Але мы маем пераклады і з арыгінала — Людаса Гіры, Яна Гушчы, Уолтара Мэя і іншых.

Чым прывабіў перакладчыкаў твор беларускага пясняра, пра гэта лепш за ўсё гавораць яны самі.

Міхаіл ІСАКОЎСКІ:

«Верш гэты выдатны. У простую і даступную форму яго паэт укладаў вялікі змест. У ім, у гэтым вершы, у некалькіх радках выказана тое, дзеля чаго іншаму паэту спатрэбілася б напісаць цэлую паэму. Верш «А хто там ідзе?» адзін з самых моцных, самых лепшых, калі не сказаць — самых моцных, самых лепшых».

Людас ГІРА:

«...Па сваёй сіле і адначасова мастацкай прастаце з'яўляецца сапраўднай жамчужынай сусветнай паэзіі, адным з найвыдатнейшых гімнаў, якія кліча да адраджэння чалавецтва».

Аляксандр ПРАКОФ'ЕЎ:

«Усё, чым жыла і жыве Беларусь, увасоблена ў вершах Янкі Купалы. Па гэтых вершах можна прасачыць усё жыццё мужа, працавітага беларускага народа, яго перадрэвалюцыйныя думкі і спадзяванні аб лепшай долі, шчасці... Сярод іх славуць «А хто там ідзе?». Пра такія вершы мала сказаць, што яны праўдзівыя. Яны сардэчныя, шчырыя, пранікнёныя».

Мікалай БРАЎН:

«Верш Янкі Купалы «А хто там ідзе?» я лічу выдатным не толькі па сацыяльным яго значэнні, але і па высокім узроўні майстэрства, па смеласці фармальнага рашэння. Калі ўлічыць, што ён напісаны паміж 1905 і 1907 гадамі, то я не ведаю ў рускай паэзіі таго часу блізкага яму прыкладу».

У. СОДАЛЬ.

У Магілёве, на высокім беразе Дняпра, у тым месцы, дзе рака шырокай лукавінай аддзяляе цэнтральную частку горада ад Задняпроўскага раёна, мяркуецца ўзвесці помнік барацьбітам за Савецкую ўладу на Магілёўшчыне.

У дні Вялікага Кастрычніка ў Магілёве разгромілі рэакцыйнай Стаўкі, гэтага «белагвардзейскага Версаля», вырашаўся лёс рэвалюцыйных заваёў працоўных. У гісторыю Вялікай Айчыннай вайны ўвайшлі 25-дзённая герайчная абарона горада ў ліпені 1941 года і Магілёўская наступальная аперацыя 1944 года, якая была састаўнай часткай аперацыі «Баграціён». Самааддана змагаліся працоўныя Магілёўшчыны ў партызанскіх атрадах і падполлі.

Якім жа будзе манумент, што ўзнімецца над Дняпром? Беларускія скульптары і архітэктары прапанавалі тры варыянты помніка ў Магілёве. Скульптары А. Арцімовіч і А. Андрэеў, архітэктар Э. Кірэнка вырашаюць яго ў выглядзе сімвалічнай трыумфальнай аркі «Зорка». Зорку ствараюць дзве фігуры — чырвонагвардзейца і салдата Вялікай Айчыннай вайны. Узняўшы над галавамі сімвал працы — серп і молат, яны ўвасабляюць пераемнасць падзвігу пакаленняў.

Зусім іншае рашэнне помніка прапанавалі скульптары С. Ларчанка і Б. Хмызнікаў, архітэктары А. Стаховіч і М. Ткачук — фігура мужа барацьбіта, а перад ёй полымя Вечнага агню.

Яшчэ адзін варыянт помніка прадставілі скульптары А. Анікейчык і С. Селіханаў, архітэктары Ю. Градаў і Л. Левін. Манумент у выглядзе сімвалічнай фігуры камуніста яны распрацавалі для Савецкай плошчы ў Магілёве.

З гэтымі трыма варыянтамі і з іншымі праектамі помнікаў, над якімі працуюць беларускія скульптары і архітэктары, жыхары і госці беларускай сталіцы маглі пазнаёміцца на выстаўцы, наладжанай у Рэспубліканскім доме фізкультуры. Сярод работ, прадстаўленых на выстаўцы, — праекты помнікаў У. І. Леніну ў Пружаннах і Салігорску, герайчнай Рудабелцы, які мяркуецца ўстанавіць у цэнтры гарадскога пасёлка Акцябр-

скі, ахвярам Курлаўскага расстрэлу ў Мінску, героям Лудчыцкай вышні ў Быхаўскім раёне. Ба і раёне гэтай вышні, што на ваенных картах абазначалася лічбай 195,5, з'явіліся пачаткам Беларускай наступальнай аперацыі. Воіны розных нацыянальнасцей Краіны Саветаў удзельнічалі ў вызваленні Беларусі ад гітлераўскіх захопнікаў. У баях за Лудчыцкую вышыню рускаму Уладзіміру Мартынаву, украінцу Пятру Вінічэжы, беларусу Івану Барысевічу, узбеку Гуляму Якубаву, казаху Сундоткалі Ісканіеву было прысуджана званне Героя Савецкага Саюза. Праект помніка скульптара П. Белавусава і архітэктара М. Мызнікава задуманы ў выглядзе кургана, уяўленага фігурай Баяна, што спявае славу мужным воінам. Ля падножжа кургана — скульптурнае адлюстраванне Герояў Савецкага Саюза.

Выстаўка была арганізавана з мэтай шырокага грамадскага абмеркавання, у выніку якога лепшыя творы будуць увасоблены ў камені і бронзе.

НА ЗД'ЯМКУ: праект помніка барацьбітам за Савецкую ўладу на Магілёўшчыне. Аўтары — А. АРЦІМОВІЧ, А. АНДРЭЕЎ, Э. КІРЭНКА.

ФІЛЬМ АБ САВЕЦКІМ САЮЗЕ

У канферэнц-зале мінскай сасцініцы «Турыст» пагасла святло, і на экране ўзніклі помнік-абеліск на плошчы Перамогі, званы Хатыні, Курган Славы. Присутныя з хваляваннем глядзелі кадры, знятыя ў Маскоўскім Крамлі, на Краснай плошчы, у гістарычных музеях Ленінграда і іншых гарадоў краіны.

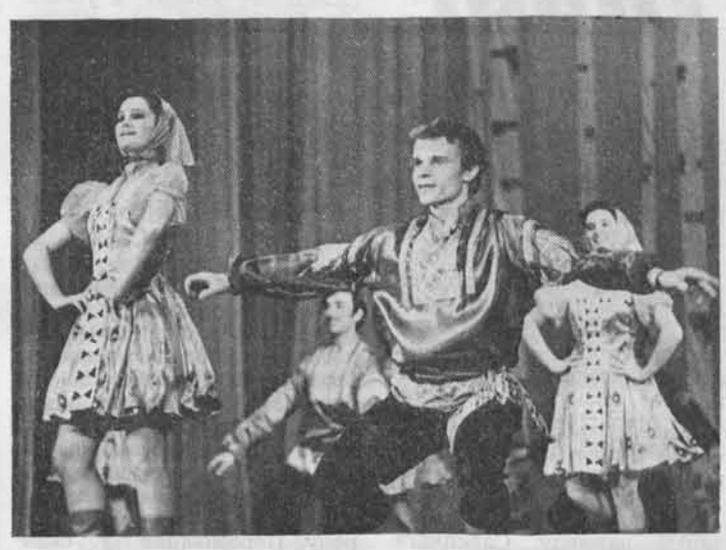
Гэты фільм аб Савецкім Саюзе стварыў нацыянальны герой Францыі вэтэран французскага Супраціўлення, вядомы паэт-песеннік, кампазітар і піяніст Тражан дэ Сэнт-Інэс. У саставе групы прафсаюзных актывістаў і таварыстаў «Францыя — СССР» ён некалькі дзён знаходзіўся ў Мінску.

— Я зняў гэты фільм, — сказаў Тражан дэ Сэнт-Інэс, — каб расказаць сваім сучаснікам аб Савецкім Саюзе.

Беларускія сюжэты зняты пад тым велізарным уражаннем, якое зрабіла на народы свету герайчная барацьба яе партызан і падпольчыкаў супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў у гады другой сусветнай вайны, падкрэсліў Тражан дэ Сэнт-Інэс.

— Народы Францыі і Савецкага Саюза, — сказаў ён, — ведаюць даўня дружба. Мне, як кампазітару і паэту, блізкія і празумелыя савецкія літаратуры і мастацтва, якія духоўна ўзбагачаюць.

Вэтэран французскага Супраціўлення выказаў упэўненасць, што культурныя сувязі паміж Францыяй і СССР будуць па-спяхова развівацца.

Рускі танец у выкананні народнага ансамбля танца Рэспубліканскага дома культуры прафтэхадукцыі. Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

ЛЫЖКІ ПАЛІНЫ ГЛАДЗІКАВАЙ

З Палінай Гладзікавай з вёскі Фашчаўка Шклоўскага раёна я знаёма даўно. Спачатку, як і многія, была здзіўлена яе захваленнем разбой па дрэву, заняткам незвычайным для жанчыны. Аб гэтым я і сказала неяк Паліне Міронаўне.

— Ну, і што ж, — адказала майстрыха, — жанчыне з рукі ўсякае рамясто. Я раблю звычайныя лыжкі, чарпачкі, місачкі, начовачкі. Усё гэта патрэбна ў гаспадарцы.

Разбой Паліна Міронаўна захавала яшчэ ў дзяцінстве,

гледзячы на бацьку. Рэзаць лыжкі яна не перастала і тады, калі стала дарослай. Больш таго, яна навучыла свайму майстэрству мужа Івана Кузьміча. Потым да разбой прыхваціўся і сын Мікалай, атрымаўшы ў спадчыну ад бацькі прафесію трактарыста, а ад маці — любоў да народнага рамяства.

Сям'я ў Гладзікавых вялікая — дзесяць дзяцей. Жывуць дружна, весела. Таня і Наташа, школьніцы, дапамагаюць маці. Калі ёсць вольны час, яны рэжуча разцом, за-

чышчаюць чаранкі, шліфуюць...

Паліна Міронаўна працавала ў полі, як і ўсе жыхары вёскі Фашчаўка, а разбой займалася паміж справамі. Калі ёй прапанавалі паказаць свае вырабы на выстаўцы, яна ніяк не магла паверыць, што гэта сур'ёзна. Не перастала здзіўляцца і тады, калі яе вырабы былі адзначаны дыпломамі абласной, а потым рэспубліканскай і Усесаюзнай выставак народнай творчасці. Ну, што тут асаблівага?

А потым у Маскве, высту-

ІМЯ ПАУЛЯ ШРАДЭРА

Выканком Віцебскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных прысвоіў адной з вуліц горада імя Пауля Кёрнера-Шрадэра.

Напярэдадні другой сусветнай вайны Пауль Шрадэр, член Камуністычнай партыі Германіі з 1919 года, быў вязнем гестапа. Затым яго мабілізавалі на службу ў фашысцкі вермахт. У 1941 годзе Пауль апынуўся на савецка-германскім фронце ў саставе санітарнай роты. Грэбуючы небяспечай, нямецкі антыфашыст усюды шукаў аднадумцаў, наладжваў сувязі з савецкімі, польскімі і чэшскімі патрыётамі, дапамагаў ім у барацьбе з гітлераўскімі захопнікамі.

У сваёй аўтабіяграфічнай кнізе «Дзённік нямецкага салдата» Пауль Кёрнер-Шрадэр шмат хваляючых старонак прысвячае Віцебску, расказвае пра мужнасць і адвагу віцебскіх падпольшчыкаў, якія змагаліся супраць карычневай чумы.

У кнізе «Віцебскае падполле», другое выданне якой сёлета выпусціла выдавецтва «Беларусь», у раздзеле «Пісталеты даюць асечку» падрабязна расказваецца пра слаўнага сына нямецкага народа Пауля Кёрнера-Шрадэра, імя якога і названа сёння адна з вуліц горада Віцебска.

А. ФІЛШАЎ.

паючы разам з іншымі майстрамі ў павільёне ВДНГ СССР, радавалася, дзівячыся сваёй папулярнасці. І зноў задавала сабе пытанне: «Ну, што тут асаблівага?»

Вось ужо некалькі гадоў муж і жонка Гладзікавай працуюць майстрамі-надомнікамі Магілёўскай фабрыкі мастацкіх вырабаў. Начовачкі, чарпачкі, лыжкі, зробленыя імі, зручныя прыгожыя, карыстаюцца вялікім попытам пакупнікоў, з цікавасцю сустракаюцца на выстаўках.

Цяпер Паліна Міронаўна і Іван Кузьміч рыхтуюцца да выстаўкі работ сельскіх майстроў і самадзейных мастакоў.

Р. ВАЛАДЗЬКО.

СКАЗАННЕ АБ НАРАЧЫ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

узгорку? Тут узнёся ў неба велічны абеліск — помнік савецкім воінам і партызанам, якія загінулі ў гэтых месцах у баях з фашыстамі. І Нарач, і густыя прыазёрныя лясы ў ліхую гадзіну служылі партызанам. Тут дзейнічала цэлая партызанская брыгада. На месцы, дзе стаіць абеліск, у нялёгкім баі лясныя салдаты разграмілі вялікі атрад фашысцкіх захопнікаў. Сяляне навакольных вёсак, нарачанскія рыбакі, чым маглі, дапамагалі лясным салдатам. У вёсцы Канстанцінава кавалі браты Аляксандр і Фёдар Валасевічы рамантавалі ім зброю. А аднойчы партызаны папрасілі іх вырабіць медалі ў гонар двухгоддзя пачатку баявых дзеянняў сваёй брыгады. Кавалі паспяхова справіліся і з гэтым заданнем і перадалі ў брыгаду 50 медалёў.

Перад самым ад'ездам прыгатавала мне возера сюрпрыз. Раней я заўсёды бачыў яго спакойным, ласкавым. А тут раптам пад вечар небасхіл з усходу абняла цёмная хмара, і яе па ўсіх баках пачалі прапываць маланкі. Адрозна падуў шчыльны вецер. Я паглядзеў на Нарач. Ого, як перамянілася возера! Пачарнела ўсё, уздыбалася злымі хвалямі. Яны дасягалі мятровай вышыні, з шумам і грукатам абрушваліся на бераг. Глуха стагнаў лес.

Мы сядзелі ў канторы рыбзавода. Рыбакі, апранутыя ў цяжкія брызентавыя плашчы і гумавыя боты, чакалі, пакуль пройдзе навальніца, каб выйсці ў возера. У такую ноч добра ловіцца...

Дарэчы, тое, што ловіцца ў такое надвор'е, або, больш правільна сказаць, у непагадзь, — ішчэ адзін суд Нарачы. Імя яму — вугор. Дырэктар мясцовага рыбзавода Іван Веснін раскажаў мне гісторыю гэтай загадкавай рыбы.

— Радзіма вугра — Саргасавыя мора. Ці не праўда, завадта далёкія і розныя геаграфічныя паняцці — гэта мора і наша возера. Дык вось вугры нараджаюцца ў Саргасавым, а жывуць у Нарачы. Адбываецца гэта так. Лічынкі вугроў трапляюць у цёплае цячэнне Гальфстрым, яно і нясе іх да берагоў Еўропы. Тут іх вылаўліваюць, селяць у азёры.

У Нарачы вугра пасялілі даўно, больш як сорак гадоў назад. Добра яму тут, корму хапае. Ляжыць сабе спакойна на дне, набірае тлушч. Нерасціцца, аднак, ідзе да сябе на радзіму, у Саргасавыя мора. Праз рэкі Нарачанку, Вілью, Нёман... Не прыкрыеш своечасова дарогу — многа вугра можна страціць. Пасля нерасту самкі гінуць, а лічынкі, па прыкладу сваіх

продкаў, зноў плывуць сюды. Вельмі загадкавая рыба. Вугра ў Нарачы многа. Мы пасялілі яго і ў азёрах Мясра, Баторын. За апошнія дзесяць гадоў ва ўсе гэтыя азёры запусчана восем мільёнаў лічынак вугра. Вельмі хітрая рыба. У добрае надвор'е яе не возьмеш нічым. Спіць сабе спакойна на дне. А вось прыдзе на возера навальніца, закіпіць у ім вада, заззяюць маланкі — і прапаў спакой у вугра. Тады ён добра бярэцца на перамёт. Праўда, толькі ноччу.

А ўвогуле ў возеры водзіцца дзевятнаццаць відаў рыбы. Тут акліматызаваўся амурскі сазан, і цяпер ўжо пачаўся яго адлоў. Нядаўна ў Нарачы з'явіўся сіг. У азёрах нарачанскай сістэмы могуць жыць амаль усе віды прэснаводных рыб — да таго заключэння прыйшлі вучоныя-гідрабіялагі. Яны аб'явілі ўсе гэтыя азёры навуковай лабараторыяй, выдуць тут вялікія даследаванні.

Вось хадзіў я па казаных прыазёрных мясцінах, удыхаў духмянае паветра, настоенае на кветках і травах, сядзеў пад смалістымі пяючымі нарачанскімі соснамі, падстаўляючы свой твар пад лёгкі халаднаваты брыз, і разумеў, чаму такія вясялыя, задаволеныя, жыццярэдасныя гэтыя людзі, што прыехалі сюды, на Нарач. Нават у выдатнейшых сваіх марях чалавек не можа ўявіць сабе нічога больш прыгожага за прыроду, сказаў Ламарцін. Тут жа, на Нарачы, гэта прыгожае жыццё ва ўсёй сваёй паўнаце і велічы. Вось чаму едуць сюды тысячы людзей — ад Мінска да возера ўсяго нейкіх паўтары сотні кіламетраў выдатнай шашы. Адным словам, месца для масавага адпачынку ідэальнае ва ўсіх адносінах. І для мінчан Нарач стала нечым вельмі бліжнім, неабходным. А цягне да сябе возера не адной прыгажосцю. У яго ваколіцах выяўлены мінеральныя воды, па сваіх уласцівасцях такія ж, як і воды літоўскага курорта Друскінінкай. Значыць, Нарач можа даць чалавеку не толькі адпачынак, але і здароўе. І дае.

Па рашэнню ўрада Беларусі тут ствараецца курортная зона, адна з буйнейшых у краіне. Нядаўна дзеці атрымалі ў падарунак піянерскі лагер «Зубраня». Летам каля Нарачы працуюць турбазы, палатачныя гарадкі, спартыўна-аздараўленчыя лагеры... Адпачываюць тут не толькі мінчане, а і жыхары Масквы і Ленінграда, Таліна і Смаленска, нават далёкай Камчаткі.

Кожны год прымае Нарач тысячы і тысячы людзей. І амаль ва ўсіх возера назаўсёды застаецца ў сэрцах, а іх сэрцы — з Нараччу.

Міхаіл ШЫМАНСКИ.

Белавежская пушча. Заповедны і непаўторны куток беларускай прыроды. Тут можна зблізку ўбачыць магутавага волата-зубра, палубаваца маленькімі дзікамі, што весела гуляюць побач з вальерамі, пачуць спевы самых дзіўных разнастайных птушак. Штогод тысячы турыстаў наведваюць гэты прыгожы мясціны, якія беражна ахоўваюцца чалавекам.

Фота Л. ГЕОРГІЕВА.

ВАДА, ВАДА...

Лета сёлета было не гаражае, але попыт на смачную ваду Мінскага завода безалкагольных напіткаў не знізіўся: штодзённа ў яго цэхах вырабляецца сто тысяч бутэлек. Восем найменаваных напіткаў выпускае завод: «Мандарынавы», «Яблыка», «Раніца», «Ліманад», «Саяны»... У кожнага з іх гарантаваны рэцэптурны смак: майстры строга захоўваюць нормы пры вырабе купажу. А купаж — гэта злучэнне ўсяго, што надае напітку непаўторны пах яблыка, мандары-

не або лімона. Напрыклад, смакавая якасці напітка «Яблыка» створаны натуральным яблычным сокам, цукровым сіропам і лімоннай кіслатой.

...Ля велізарных чанэў «варожак» жанчыны ў белых халатах — купажысты. Яны адказваюць за дакладную дозроўку састаўных частак, іншымі словамі, за смак напітку.

Але вось чаны закрыты. Унутры жоўтых эмаліраваных ёмістасцей змесціва будучага напітку старанна перамяшваецца. Гатовы раствор фільтруецца, ахаладжаецца і паступае на дазроўвачную машыну. Яе «абавязак» — дакладна адмерыць у кожную бутэльку 90 мілілітраў купажу. Аўтамат разалье газіраваную ваду ў бутэльку, і

напітак можна было б лічыць гатовым, але наперадзе строга кантроль — бракіроўка: перад светлавым экранам праходзіць чарада бутэлек, кожную з якіх праглядае кантралёр. У далейшы шлях адпраўяцца толькі абсалютна цэлыя, без малейшай трэшчыны. Іх сустрэне аўтамат і спрытна прымацуе зыкетку на глянцавую паверхню. Цяпер у кожнага ёсць свой «папарт» з маркай завода, датай нараджэння і ўласным імем.

Мінскія напіткі здабылі заслужаную славу ў спецыялістаў і пакупнікоў, а адзін з іх, «Чорнаперэчкавы», атрымаў нядаўна пацвярджэнне дзяржаўнага Знака якасці.

В. ШЫМОЛІН.

СПОРТ

ПІК ПАКОРАНЫ!

Адзінаццаць беларускіх альпіністаў дзвюма групамі падняліся на пік Камунізму на Паміры. Каманда, якая ўдзельнічала ў першынстве СССР, паднялася на вяршыню з ледавіка Вальтэра. Другая група ўзыйшла на пік цераз рабро Буравесніка. Экспедыцыйны кіраваў майстар спорту, супрацоўнік Беларускага дзяржаўнага інстытута фізкультуры, кандыдат біялагічных навук Леанід Лазоўскі.

ЦАНА ДЗВЮХ СЕКУНД

Толькі дзве секунды аддзялілі каманду Савецкага Саюза ад шведскіх веласіпедыстаў, якія заваявалі званне чэмпіёнаў свету ў 100-кі-

ламетровай гонцы. Спартборніцтва прайшлі ў вельмі складаных умовах. І ўзнагародай савецкім спартсменам за іх мужнасць, за барацьбу да апошняга метра сталі сярэбраныя медалі. Свой уклад у паспяховае выступленне савецкай каманды ўнёс мінчанін Уладзімір Камінскі.

МЕМАРЫЯЛ БРАТОЎ ЗНАМЕНСКІХ

Цікавай барацьбой вызначаюцца традыцыйныя міжнародныя спаборніцтвы па лёгкай атлетыцы на прызы братаў Знаменскіх. У спаборніцтвах па скачках з шастом паспяхова выступіў мінчанін Валерый Байко. Ён пераадолеў планку на вышыні 5 метраў 10 сантыметраў і заваяваў залатую ўзнагароду. Пераможцай у скачках у вышыню сярод юніёраў стала Валянціна Ахраменка — 1 метр 82 сантыметры.

На дыстанцыі 20 кіламетраў у спартыўнай хадзьбе вызначыліся два беларускія лёгкаатлеты. Залаты медаль заваяваў Мікалай Стральчанка — 1 гадзіна 31 мінута 12,2 секунды. Сярэбраную ўзнагароду за другое месца сярод юніёраў атрымаў Анастоль Емяльяненка.

ПА ПРАГРАМЕ МНАГАБОР'Я

Чэмпіянат краіны па матацыклетнаму мнагабор'ю, які праходзіў у Івана-Франкоўскай вобласці, уключыў пяцідзённую мотагонку, стральбу з малакалібернай вінтоўкі, кіданне гранат, мотакрос і скорасны разгон на асобным участку дарогі. Спартсмены Добраахвотнага таварыства садзеньня арміі, авіяцыі і флоту Беларусі заваявалі галоўны прыз спаборніцтваў — Кубак ЦК ДТСААФ СССР. На другім месцы матацыклісты Грузія, на трэцім — Масквы.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП,
ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82,
33-65-84, 33-03-15, 33-65-91,
33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 1136.

Мінск. Рака Свіслач у парку імя Горкага.